

שנתגאה ועשה את עצמו "אלוה" (37).

ודנה הגמרא: **מאי "מלאכת תופיך ונקביך בך ביום הבראך כוננו"**, שנאמר בסיפא של אותו מקרא המדבר בחופות כבודו של אדם הראשון?

אמר רב יהודה אמר רב: אמר לו הקדוש ברוך הוא לחירם מלך צור: כשבראתי את עולמי, בך נסתכלתי וידעתי שאתה עתיד למרוד בי ולעשות את עצמך "אלוה", ועל כן בראתי נקבים נקבים באדם שמוציאים ריעי. (38)

ו"ביום הבראך", באותו יום שנתתי אל לבי שתהיה נכרא, כבר "כוננו" הנקבים שבאדם, שהם כתוף שהוא חלול ומנוקב, (39) והיה עליך להתבונן בחסרונוך ולא להתגאות.

ואיכא דאמרי: "מלאכת תופיך ונקביך בך" שאמר הקדוש ברוך הוא לחירם מלך צור, מלאכת הקבר היא, שהוא חלול כמו תוף, (40) והכי קאמר ליה: **בך נסתכלתי**

וקנסתי עונש מיתה על אדם הראשון. (41) עה-ב

והמשכן.

שאינ כמותם בשאר בעלי חיים.

37. חירם מלך צור הוא ששלח ארזים לבנין בית המקדש הראשון, וזכה להאריך ימים כל זמן הבית, עד שנתגאה ואמר: אף שילוד אשה אני מכל מקום הריני חי וקיים לעולם, את כולם קברתי ואני חי, הרי "אל" אני.

הוא בנה לעצמו בלב הים מבנה הדומה לשבעה רקיעים וישב ב"רקיע" העליון שבו, ואמר: מה הקדוש ברוך הוא מושבו בלב ימים ובשבעה רקיעים, אף אני כן. סופו של חירם היה שנבוכדנאצר מלך בבל הורידו מכסאו, השפיל אותו והרגו במיתה משונה מאד — "ילקוט שמעוני" יחזקאל כח. [ב"ילקוט" שם מובא בשם המדרש ובשם אבות דרבי נתן דעת אחרים האומרים שחירם מלך צור זכה ולא טעם טעם מיתה ונכנס חי לגן עדן].

38. דבר זה מהוה סתירה ל"אלהות", ראה שמות ז טו: "לך אל פרעה הנה יוצא המימה" ופירש רש"י: לנקביו, שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאינו צריך לנקביו, ומשכים לנילוס ועושה שם צרכיו.

ובריטב"א כתב: להראות חסרונו, ברא הקדוש ברוך הוא באדם הרבה מיני טיגופות

39. רשב"ם. וכן תרגם יונתן: "בכך ראים לך, ברם לא אסתכלת בפגרך דאתעביד חליין ונקבין דאינון צורכך דלא אפשר לך דתתקיים בלא בהון." ורש"י ביחזקאל כתב: ועשיתי בך מלאכת תופים ונקבים רוח בקול זמר בתוף.

40. רשב"ם. ומהרש"א כתב דגם לדעה זו "תופיך ונקביך" הם הנקבים שבגופו של אדם, ובהם עצמם האדם עלול לקבל את המיתה, כדאמרינן: "שאם יפתח אחד מהם או יסתם אחד מהם אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך."

וב"עץ יוסף" כתב על פי "מדרש רבה" [בראשית ט ה] ד"בעדן גן אלהים היית" קא דריש, אתה הוא שגרמת לאותו שבעדן שימות ו"היית" מלשון "ושנתו נהיתה עליו" [דניאל ב א] — אתה הכנעת את אותו שבגן עדן, שמת בשבילך — "יפה תואר". [וכעין זה בפירוש מהרז"ו שם].

1. משמע שלולא חירם מלך צור לא היה גוזר הקדוש ברוך הוא מיתה על אדם הראשון, אף על פי שאדם הראשון חטא. ולדברי מהרש"א [ראה הערה בסוף עמוד א]

בירושלים של עולם הזה, כל הרוצה לעלות ולהכנס – עולה, ואין מונע בידו.

אבל ירושלים של עולם הבא, אין עולין אליה, אלא המזומנים לה שנאמר: "ועל מקראיה" – הקרואים והמזומנים לה יכנסו ויזכו לכל אותם חופות של כבוד שמנה הכתוב, אבל מי שאינו קרוא להכנס – לא יעלה אליה.⁽²⁾

ואמר רבה אמר רבי יוחנן: עתידין צדיקים שיהיו נקראין על שמו של הקדוש ברוך הוא.

שנאמר [ישעיה מג ז]: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתו יצרתיו אף עשיתיו".⁽³⁾

עתה חוזרת הגמרא לפרש את הפסוק בישיעה המדבר על החופות שיזכו בהם הצדיקים לעתיד לבא, ובתחילת הפסוק נאמר: "וברא ה' על כל מכוני הר ציון ועל מקראיה ענין יומם" וגו'.

ומפרשין: מאי "ועל מקראיה" שאמר הכתוב?

אמר רבה אמר רבי יוחנן: בעולם הבא, לא יכנסו לירושלים אלא הקרואים והמזומנים לה.

כי לא כמו ירושלים של עולם הזה, כך ירושלים של עולם הבא.

זה!! ומהיכן דרש רבי יוחנן שלעתיד לבוא יהיו נקראים כך?!

ופירש: מדת הכבוד מדתו של הקדוש ברוך הוא היא, ואין האדם ראוי כלל לכבוד, אבל יגיע לאדם כבוד מצד תורתו שהיא כבודו יתברך כמו שאמרו באבות [ו ג] אין כבוד אלא תורה כו'.

והוא שאמר שהצדיקים נקראים על שמו, לפי שכל מעשיהם אינם אלא לכבודו יתברך, וזהו "כל הנקרא בשמי" – בכל מעשיו, דהיינו הצדיקים, "לכבודי בראתו" – דהיינו בעולם הזה [שיפול בו לשון "בריאה" – יש מאין] דלא נברא לכבוד עצמו רק לכבודו יתברך בכל מעשיו, "אף עשיתיו" – אף בעולם הבא [שהוא העשייה יש מיש] גם אז יהיה נקרא בשמי, על שם כל מעשיו שהיו בעולם הזה לכבודו.

ויונתן תרגם פסוק זה כך: "כל דא [הגאולה העתידה] בדיל אבהתכון צדיקיא דאתקרי שמי עליהון, וליקרי בריתינון, אתקנית גלותהון, אף עבדית להון ניסין". וראה עוד בפירושי רש"י

יש לומר: מבנה גופו של אדם, עם נקבים וחללים, שבהם עלול האדם לקבל את המיתה, הוא הנובע מחמת חירם מלך צור, שהקדוש ברוך הוא ברא את גופו של האדם באופן שיוכל להתבונן בו ולבטל את גאוותו מפחד יום המיתה.

והריטב"א כתב: כך נסתכלתי, פירוש: על חירם מלך צור, שעשה עצמו אלוה, כי להראות חסרונו וכל כיוצא בו ברא הקדוש ברוך הוא באדם הרבה טינופות שאין כמותם בשאר בעלי חי, ולכן קנסתי מיתה עליו, כי כן גבה הוא כמותך כשהכנסתיו בגן עדן.

2. בטעם הדבר כתב מהרש"א על פי הגמרא לקמן: ירושלים תהיה גבוהה שלש פרסאות, ולא יוכלו לעלות אליה אלא המזומנים לה, כדאמרינן שלא יהיה להם צער לעלות כמו שאמר הכתוב: "מי אלה כעב תעופינה".

3. במהרש"א תמה: היכן נזכרו הצדיקים בפסוק

וארבעת אלפים מדה" [אורך פאת צפון של העיר ירושלים יהיה ארבעת אלפים וחמש מאות "קנים"; כל "קנה" שש אמות] וכן אורך פאת מזרח, דרום ומערב של העיר, כל אחד ארבעת אלפים וחמש מאות קנים.

וכתיב [שם לה]: **סביב**, הקף כל העיר, **שמונה עשר אלף**, קנים ושם העיר **מיום**, מאותו יום, (7) ה' **שמה**. **אל תקרי שמה** [בשי"ן קמוצה], **אלא ה' שמה** [שי"ן מנוקדת בשוא].

אמר רבי אלעזר: עתידין צדיקים, שאומרים לפניו "קדוש", המלאכים יאמרו עליהם ולפניהם "קדוש", **כדרך שאומרים המלאכים: "קדוש" לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר** [ישעיה ד ג]: **"והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים, קדוש יאמר לו"**. (8)

ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: שלשה נקראו (4) **על שמו של הקדוש ברוך הוא**, (5) **ואלו הן: צדיקים ומשיח וירושלים**, ומפרש לה ואזיל:

א. **צדיקים** נקראו על שמו של הקדוש ברוך הוא, **הא דאמרן**, כמו שאמרנו, וממה שנאמר: **"כל הנקרא בשמי ולכבודי וגו"**.

ב. **משיח** נקרא על שמו של הקדוש ברוך הוא, **דכתיב** [ירמיה כג ה ו]: **"הנה ימים באים נאום ה', והקימותי לדוד צמח צדיק**, (6) **ומלך מלך והשכיל, ועשה משפט וצדקה בארץ. בימיו תושע יהודה, וישראל ישכון לבטח, וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו"**.

ג. **ירושלים** נקראה על שמו של הקדוש ברוך הוא, **דכתיב** [יחזקאל מח ל]: **"ואלה תוצאות העיר, מפאת צפון חמש מאות**

ורד"ק שם.

4. לעיל אמר: **שנקראין** בלשון עתיד, ויתכן דמה שאמרו כאן **נקראו** בלשון עבר, הכוונה למה שהוזכרו שלשה אלו במקרא, והמקרא מלמדנו שכך יהיו נקראים לעתיד לבא.

5. במהרש"א דקדק דלא קאמר נקרא בשמו, אלא על שמו והכוונה: ששמו של הקדוש ברוך הוא יהיה בהם שם לואי משיח ה', עיר ה', צדיק לה' וכמו שנתבאר לעיל שהיות וכל מעשיהם של צדיקים לשם שמים לכן יכנו אותם בשם ה', וכן המשיח, וכן כל העולים ומזומנים לירושלים של עולם הבא. על כן אמר במשיח "ה' צדקנו" — צדיק לה', וכן יהיה שם העיר מיום בניינה לעתיד — עיר ה'. [וברד"ק (ירמיה כג ו יחזקאל מו לה) פירש מקראות אלו על דרך פירוש רש"י בבראשית לג כ ובשמות יז טו, ראה שם. ובפירושו הרי"ף על "עין יעקב" כתב שהיות

ואין לשלשה אלו קיום לולא עזרתו יתברך על כן הם נקראים על שם ה"מעמיד", ראה שם].

6. הוא מלך המשיח — "מצודת דוד" וכן בתרגום יונתן.

7. מיום בניינה — רש"י.

8. כתב מהרש"א: הוא כעניין מה שאמרו ביומא לט א על הפסוק [ויקרא יא מד]: **"והתקדשתם והייתם קדושים"** — המקדש עצמו בעולם הזה מקדשין אותו בעולם הבא, דהיינו שיאמרו לפניו "קדוש".

ו"בעץ יוסף" כתב שלעתיד לבא יזכו לדרגת גופו ונשמתו של אדם הראשון קודם חטא עץ הדעת, ויהיו חיים וקיימים, ומי שהוא חי וקיים נקרא קדוש כדאיתא בסנהדרין [צב א] ובמדרש רבה [תצוה לח ב].

שבאותו זמן יוכלו לעלות לירושלים בלא טורח, שנאמר [ישעיה ס ח]⁽¹²⁾: "מי אלה, כעב [כענן] תעופינה, בקלות, וכיונים, החוזרות, אל ארובותיהם"

אמר רב פפא: שמע מינה, ממה שהשווה הכתוב את הענן לעליית גובהה של ירושלים, יש ללמוד: האי עיבא [ענן], תלתא פרסי מידלי מארעא.⁽¹⁴⁾

לעיל דובר על גובהה של ירושלים לעתיד לבא, עתה מפרשת הגמרא את מדת רחבה:

אמר רבי הנינא בר פפא: בקש הקדוש ברוך הוא, לתת את ירושלים, שהיא תהיה, במדה וגבול,⁽¹⁴⁾ שנאמר [זכריה ב ה, ו] "ואשא עיני וארא, והנה איש [מלאך], ובידו חבל מידה. ואומר אנה אתה הולך, ויאמר אלי למוד את ירושלים, לראות כמה רחבה וכמה ארכה"

אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, הרבה כרכים בראת בעולמך של אומות העולם, ולא נתת מדת ארכן ומדת רחבן, וירושלים, ששמך בתוכה, ומקדשך בתוכה, וצדיקים בתוכה, אתה נותן

ואמר רבה אמר רבי יוחנן: עתיד הקדוש ברוך הוא, להנביח את ירושלים שלש פרסאות למעלה, לתועלת וחשיבות,⁽⁹⁾ שנאמר [זכריה יד י] על אודות ירושלים: "וראמה וישבה תחתיה", ירושלים תתרומם ותשב "תחתיה", ומפרש לה ואזיל:

מאי משמע "תחתיה"?

בתחתיה — כמו ש"תחתיה", מקומה של ירושלים, היה שלש פרסאות, כך תתרומם ירושלים, ותהיה גבוהה שלש פרסאות.

שואלת הגמרא: וממאי, מנין לך, דהאי "תחתיה", אכן, תלתא פרסי הוא?

אמר, השיב, רבה: אמר לי ההוא סבא, אותו זקן:⁽¹⁰⁾ לדידי חזי לי ירושלים קמייתא, הקדומה, ותלתא פרסי היא.⁽¹¹⁾

מוסיפה הגמרא: ושמא תאמר, אם כל כך גבוהה ירושלים מכל סביבותיה, אם כן, יש צער לעלות אליה, ומה חשיבות יש בגובהה?!?

תלמוד לומר. יש ללמוד מן המקרא,

9. על פי מהרש"א. — כמחנה ישראל במדבר — מהרש"א, ראה שם.

12. הרד"ק שם פירש מקרא זה על קהילות ישראל העולות מן הגלות מזה ומזה ותבאנה קל מהרה כמו העב.

13. בפסוק נאמר שהם מתרוממים בקלות כעב, ולא נתפרש שהם גבוהים כמותו.

14. ברשב"ם להלן משמע שמעיקרא רצה הקדוש ברוך הוא שירושלים תהיה במדה קטנה, ולא רק שתהיה לה מדה וגבול.

10. רחוק להניח שאותו זקן היה חי קודם החורבן, ואף אם היה חי בזמן בית שני, אין זו ראייה לבית ראשון עליו ניבא זכריה, ואפשר שראה סימני בניין שנשתיירו מירושלים הקדומה [כעין מה שאמרו בזבחים סב א לענין בית שצורתו ניכרת]. ובתוספות [חולין ו א ד"ה אשכחיה] כתבו: יש מפרשים דכל מקום שהוא מזכיר ההוא סבא הוא אליהו כו'.

11. שלש פרסאות באורך ושלוש פרסאות ברוב

(15) **בה מדה!**

גימטריא של קפ"ל.

ג. וכן אלף ליצוי בירניות, (17) יהיו בה מאה ארבעים וששה אלף בירניות, כמנין אלף פעמים גימטריא של ליצוי".

ד. וכן אלף ושני שילה טוטפראות, יהיו בה שלש מאות ארבעים וחמשה אלף שש מאות ותשעים טוטפראות [קטנים הם מבירניות], כמנין אלף ושני פעמים גימטריא של שיל"ה (18).

וכל אחת ואחת מהן, הויא, תהיה, כמו העיר צפורי בזמן שלוותה.

וכמה היא "צפורי בשלוותה"? תניא, אמר רבי יוסי: אני ראיתי את צפורי בשלוותה, והיו בה מאה ושמונים אלף שווקים של מוכרי ציקי קדירה, מין מאכל, ומכאן תדון

מיד נאמר [שם ז, ח] "והנה המלאך הדובר בי [הוא אשר בידו חבל המדה] יוצא, ומלאך אחר יוצא לקראתו. ויאמר אליו, רויך דבר אל הנער הלז [זכריה הנביא] לאמר, פרוזות תשב ירושלם, מרוב אדם ובהמה בתוכה"; מה "פרוזות", ערים ללא חומה, אין גבול לבנין ישובן, אלא כמה שרוצים — בונים, אף ירושלים כן תהיה. (16)

אמר ריש לקיש: עתיד הקדוש ברוך הוא להוסיף על ירושלם:

אלף טפף גינואות, יהיו בה גינות מרובות כמנין אלף פעמים גימטריא של טפ"ף.

ב. וכן אלף קפל מגדלים, יהיו בה מאתים ועשרה אלפי מגדלים, כמנין אלף פעמים

אש" כי מרוב גודלה אי אפשר לה חומת בנין של אדם.

16. כתב ב"עיון יעקב" נראה לי הטעם על פי מה שאמרו בגמרא [תענית ח ב]: אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין ולא בדבר המדוד, לכך חרבה ירושלים ומקדש ראשון ושני לפי שנעשה הכל במדה ובמשקל, אבל לעתיד כדי שלא יחרב עוד צריך להיות בלא מדה ומשקל.

17. "בלע כל ארמנותיה" [איכה ב ה] מתורגם: "שיצי כל ברניהתא".

18. כך פירש רשב"ם. [וכן רבינו גרשום, וכתב שכל פעם ופעם מהן יהיה מדה שלש פרסאות, כפי שהיתה ירושלים מתחילה]. ותוספות פירשו שיהיו בה אלף גינות

15. כתב מהרש"א: יש לפרש בזה על פי המדרש שירושלים דלעתיד יהיה גדול כל כך כמו ערי כל ארץ ישראל דהשתא, ובית המקדש שבתוכה יהיה גדול כל כך כמו ירושלים דהשתא, ולזה אמרו ירושלים שמקדשך בתוכה — רצה לומר עומד בתוך כל ירושלים דהשתא שיהיה גדול כמוה, ולזה אמר גם כן שמך בתוכה שהשם המפורש אסור להזכיר בפירוש רק בבית המקדש וכיון שבית המקדש לעתיד יהיה גדול כירושלים דהשתא, הרי לעתיד שמך נזכר מפורש בתוך ירושלים דהשתא, ועל דרך זה גם כן הצדיקים בתוכה כאכילת קדשים בבית המקדש.

ולזה אמר "פרוזות תשב ירושלים", ולא אמר פרזה תשב לשון יחיד, לרמוז שירושלים בישובה תהיה גדולה ככל פרוזות ארץ ישראל דהשתא. ואמר "מרוב אדם ובהמה בתוכה", נקט אדם ובהמה, מרוב אדם המביאים עמדם בהמות לקרבנות, וסיים בקרא "ואני אהיה לה חומת

כמה היתה העיר צפורי גדולה. (19)

נאמר בנבואת יחזקאל [מא ו]: "והצלעות, צלע על צלע, שלש ושלושים פעמים".

ומפרשנין: מאי "שלש ושלושים פעמים"?

אמר רבי לוי, ואיתימא, אמר רב פפי משום רבי יהושע דסכני: אם שלש ירושלים הן, כל אחת ואחת, יש בה שלשים מדורין למעלה.

[אם ירושלים שלעתיד לבא, תהיה גדולה בארכה (20) פי שלש מירושלים שהיתה כבר אז, בכל בית ובית, יהיו שלשים מדורים, קומות, זו על גב זו. מפני רוב בני

אדם שיהיו בה (21)].

ואם שלשים ירושלים הן, כל אחת ואחת יש בה שלשה מדורין למעלה.

[ואם ירושלים שלעתיד לבא, תהיה גדולה בארכה פי שלשים מירושלים שהיתה כבר אז, בכל בית ובית, יהיו שלשה מדורים זה על גב זה].

שנינו במשנה: המוכר את הספינה כו'

איתמר: המוכר את הספינה, ובא לוקח לקנותה בקנין משיכה, כמה ימשוך ותהיה הספינה קנויה לו? (22)

21. רבינו גרסום.

22. א. כתב רבינו יונה: לאו דוקא ספינה, אלא הוא הדין נמי במשיכת כל המטלטלים, ונקט ספינה לאשמועינן רבותא דשמואל, דאף על גב שיש טורח למשוך את כולה, אפילו הכי קאמר שמואל דבעי שימשוך את כולה. [וכן כתבו הריטב"א והרא"ש בשם יש מפרשים והראב"ד (מכירה ד ד) וגם הרמב"ם סובר כך — "מגיד משנה"].

ודעת הרא"ש דספינה דוקא נקט, דלא אשכחן כי האי פלוגתא אלא בספינה ובעלי חיים, משום דספינה אי משיך לה כל דהו אזלא [על ידי המים] וכן בעלי חיים [על ידי רוח החיים שבהם], ולהכי אין משיכה כל דהו מהני בה לשמואל בספינה ולרבי אחי בבהמה, אבל בשאר מטלטלין שמשכיכתם מכח אדם המושכן, כולי עלמא מודו דבמשיכה כל דהו סגי.

והרשב"ם [פ ב ד"ה והא פירות] כתב: איכא למימר דאפילו רב דפליג בספינה, הכא מודה, דהתם מים יש תחתיו, ומדניידא פורתא חשיבא כנעקרה כולה ממקומה, אבל על גבי קרקע איכא למימר דמודי.

שבנויות בנין שוה בלא מגרעת ותוספות והן "טפף" וכן אלף עמודים חזקים המכונים "קפל" ועשויים למגדלים ובנין גבוה. וראה עוד מה שכתב הערוך בערך טטפראות. ובריטב"א.

19. כתב בהגהות יעב"ץ: בודאי הכוונה עליה ועל עיירותיה הפרזות בנותיה וכפרים השייכים אליה ומובלעות בתחומה שהיה גבולה ומצטרף עמה להיות כולן נקראים על שמה.

20. רשב"ם. [לכאורה "ארכה" לאו דוקא, כי מסתמא ארכה ורחבה שוה, אם כן אין שני החשבונות שוים, ויתכן שהכוונה לשטחה של ירושלים].

וכתב מהרש"א: שלשה ירושלים כנגד ירושלים דלעתיד ועוד שנים כנגד שתי ירושלים שנחרבו בעולם הזה, ושלושים מדורים למעלה שיהיו נחשבים כמזלות שיש להם שלשים מעלות כדאמרינן בברכות לב א.

ובריטב"א כתב: אם שלשים ירושלים הן, כלומר: שיהיו לה למטה שלשים מגרשים גדולים, יהיה באחד מהם שלשה מדורים.

רב אמר: כיון שמשך את הספינה כל שהוא, (23) הרי זה קנה, ואינו יכול לחזור בו.

ושמואל אמר: לא קנה את הספינה במשיכה מועטת, עד שימשוך את כולה, עד שיעקור אותה לגמרי מהמקום שבו היתה מתחילה, ונמצא שמשך אותה כמלא רחבה, ויבא סוף הספינה במקום שהיה ראשה עומד תחילה.

שואלת הגמרא: **לימא, האם אפשר לומר, שמחלוקת רב ושמואל, היא במחלוקתם של**

תנאים שבכרייתא דלקמן?

בקידושין [כה ב] שנינו: בהמה גסה נקנית ב"מסירה", ובהמה דקה נקנית ב"משיכה". (24)

דתניא: **פיצד קונים בהמה גסה בקנין "מסירה"?**

אחזה הלוקח, במצות המוכר, (25) בטלפה [רגלה].

משיכה גמורה בסימטא, ודי במה שהחפץ נכנס כולו לסימטא ויש הסוברים שדי במה שמקצתו הגיע לסימטא.

[לפי זה צריך לומר דהא דבעי שמואל עד שימשוך את כולה, אינו שיעור במעשה המשיכה, שהרי רשות הרבים אינו מקום הראוי למשיכה, ואין מועילה המשיכה שם, אלא על כרחך טעמו של שמואל הוא שעליו לעקור את החפץ לגמרי מן המקום בו הוא היה מתחילה, ולהכניסו למקום חדש, ואם משך את החפץ לגמרי ממקומו הראשון ברשות הרבים, וגם הכניסו מעט לסימטא — קנאו הלוקח].

23. כתב הרשב"ם: כל שהוא — טפח או חצי טפח. וביאר ב"אילת השחר" שהרשב"ם הסתפק האם "כל שהוא" לאו דוקא, ובעינן על כל פנים טפח, או ש"כל שהוא" כפשוטו — משהו ממש, ומה דנקיט הרשב"ם חצי טפח הוא לאו דוקא.

24. כן הוא לדברי חכמים במשנה שם, ונחלקו תנאים בזה, ראה שם במשנה ובגמרא.

25. א. רשב"ם. כלומר אף בקניין מסירה, אין צורך שימסור המוכר ללוקח את הבהמה וכיוצא מיד ליד, אלא די במה שהלוקח אוחז בבהמה במצוותו של המוכר, על פי דבריו, ומכוחו.

ב. כתב ריא"ז [שלטי הגבורים אות א]: ומז"ה כתב שאין הספינה נקנית במשיכה אלא ביבשה ולא במים, לפי שאינה נחה על פני המים ואין משיכתה משיכה. וכבר ביארתי בקונטרס הראיות שאף במים משיכתה משיכה. ובדברי הרשב"ם והרא"ש [הנ"ל] מבואר להדיא שמשיכה במים מועילה בספינה, ולא עוד, אלא שהטור [קצח יא] כתב בשם הרב ר' יונה שאין משיכה מועילה בספינה אלא כדרך משיכתה כשהיא במים ולא ביבשה, והרשב"ם [עו ב ד"ה לא קשיא] סובר שאפילו מסירה אינה קונה אלא במים ["דרישה" שם ראה עוד נמוקי יוסף, סמ"ע וביאור הגר"א לחושן משפט קצח יג].

ג. כתב ב"אילת השחר": מכאן צריך עיון על הני דמפרשי דכל ענין קנין, אינו אלא לגלות גמירות דעת, ובזה סגי, דאם כן, וכי אטו כל הני חילוקים יודע האדם וחושב בזה יותר לגמור דעת משום כל הסברות שהזכירו הראשונים [וכל כל הנך סברות בסוגיא מה נחשב יותר כמשיכה]?! ועל כרחך דבעינן הכנסה לרשותו ופליגי מה נחשב הכנסה לרשותו. [וכן במה דפליגי אם משיכה קונה מן התורה או מעות, וכי אטו נחלקו אם בזה גומר דעתו, או בזה].

ד. ראה להלן עו ב הערה 11* שהמושך מרשות הרבים לסימטא אינו צריך למשוך

על כן שנינו: אחזה בטלפה, היינו הלוקח, ולא שנינו: מסרה לו המוכר ללוקח, בטלפה — רשב"א.

ועל כן פירשה הברייטא לענין משיכה: קורא לה והיא באה, לומר: כשם שבמסירה לא בעינן מסירה ממש — מיד ליד, כך במשיכה אין צורך במשיכה ממש, אלא כל שהולכת מחמתו — קנאה — ריטב"א.

ב. ושיטת ריב"א [תוספות כאן ד"ה אחזה] ורבינו תם [להלן עו א ד"ה ספינה] וכן דעת רש"י וריב"ם [לדעת תוספות בקידושין כה ב, אמנם הר"ן שם כתב שרש"י סובר כרשב"ם] שאין מועילה מסירה אלא כאשר הבעלים מוסר את הבהמה מידו ליד הקונה.

ג. והנה הריב"א הביא ראיה לדבריו ממה שאמרו בבבא מציעא ח ב דמסירה היינו כאדם המוסר דבר לחבירו, ובמציאה ונכסי הגר שאין מי שימסור לו, לא שייך קנין מסירה. וזה מתאים לשיטת ריב"א, כי לשיטת רשב"ם, הרי גם במציאה יכול הזוכה לאחוז בבהמה שבה הוא זוכה. [תוספות דחו את ראייתו, כי גם לדברי רשב"ם על כל פנים בעינן שהקונה יאחוז בבהמה במצות המקנה, וזה לא שייך במציאה]. והרמב"ן הוכיח מאותה סוגיא דלא כהריב"א, שאם כדברי ריב"א, היכי קא סלקא אדעתין התם דשייך מסירה במציאה, אלא ודאי דסגי באחיזת הבהמה וקא סלקא אדעתין דלא בעינן דווקא שיאחזנה במצות המוכר.

ביאור הדברים: הרמב"ן סבור שאם תימצי לומר בעינן מסירה מיד ליד, אם כן, זהו עצם הקנין מה שהבעלים מוסר אותו לקונה, אם כן לא יתכן שבמציאה תהיה הוה אמינא שיועיל בה קנין מסירה.

אלא על כרחך, עצם הקנין הוא מה שאחוז הקונה בחפץ, אמנם לא סגי בכך וצריך שהדבר יהיה מכוחו של מקנה ובמצוותו, על כן סלקא אדעתין דבמציאה שאין בעלים יוכל המוצא

לקנות מכח עצמו בלא ציווי המקנה. והריב"א סובר: מה דבעינן מסירה מיד ליד אינו אלא כדי שאחיזת הקונה תהא מכח המוכר [על דרך סברת שאר ראשונים], ושפיר קא סלקא אדעתין, דבמציאה שאין בעלים, אין צורך בכך. ד. כתב הרמב"ן: נמצאת משיכה עדיפה ממסירה, שיש בכללה מסירה, כי כל האוחז בבהמה ומושכה ברשותו של מוכר, הרי נתקיימה בו גם "מסירה", אלא אם כן משכה על ידי קורא לה והיא באה או שהכיסה ורצה לפניו, וכן במציאה ונכסי הגר דליכא מאן דמסר ליה. ולשיטת רבינו תם שמסירה היא דוקא מידו של מקנה לידו של קונה, אכן מסירה עדיפה ממשכה, ראה בתוספות עו א ד"ה ספינה. [וריטב"א כתב: אפילו אם מסירה מיד ליד — משיכה עדיפה ממסירה].

ה. איתא בירושלמי [גיטין פרק ב הלכה ג]: רבי זעירא בעי מסר לה הגט במסירה [בקנין מסירה] מהו. ויש לבאר את ספיקא דהירושלמי בשתי דרכים; הדרך האחת: הירושלמי הסתפק האם אפשר לגרש אשה, על ידי שהוא מקנה לה את הגט בקנין, בלא שהוא נותן את הגט בידה. [ועל ידי קנין "מסירה" בודאי אינו נחשב שהגט "בידה" של האשה, היות ואינה אוחזת אלא במקצתו ואין כולו בידה].

והדרך השניה: זה ודאי דבעינן בידה ממש, כמו שכתב הר"ן ריש פרק הזורק בפשיטות, אלא דכמו לגבי מסירה בבהמה, כשאוחזת בשערה או באפסר הקשור אליה, הוי כאוחזת קצת הבהמה ממש, כך גם בגט יועיל מה שקצה הגט בידה, כי קנין מסירה נחשב שהוא בידו ממש, או שמא לענין גירושין בעינן שיהיה הגט כולו בידה — על פי שו"ת רבי עקיבא איגר [קמא רכב כג]. ראה מה שכתב בזה ב"אילת השחר". [והר"י מיגאש (עו א) כתב דהא דמהני מסירה ברשות הרבים הוא משום דהוי כמאן דנקט לה בידה ראה שם ובפירושו רבינו גרשום עו ב].

קנאה, אף שהוא לא נגע בה, אלא מרצונה באה הבהמה אליו.

או, וכן, באופן שהוא הכישה, הכה אותה, במקל, ובגלל ההכאה, הבהמה רצתה [רצה] לפניו, (27) כיון שעקרה את עצמה, ואפילו לא עקרה אלא יד אחת ורגל אחת, קנאה הלוקח.

או שאחזה הלוקח בשערה, או באוכף שעליה, או בשליף [מטען⁽²⁶⁾] שעליה, או בפרומכיא [רסן] שבפיה, או בזוג [פעמון] שבצוארה, בכל אלו – קנאה הלוקח, אף על פי שלא הזיזה ממקומה.

וכיצד קונים בהמה דקה בקנין "משיכה"? קורא לה, לבהמה, והיא באה אליו, והרי זה

וראה מה שכתב הרש"ש (עה ב בסוף העמוד עו א על ד"ה ואותיות).

26. על פי רש"י [קידושין כב ב, בבא קמא יז ב] ורשב"ם. [ראה לקמן פו ב: בשליפי וברבין]. ומיירי באופן שהשליף קשור לבהמה, שאם לא כן, אין אחיזתו במטען קונה את הבהמה.

27. א. תרי גווני משיכה קא חשיב: קורא לה והיא באה אחריו, או שהכישה במקל ורצה לפניו — עליות דרבינו יונה.

ב. הוא הדין נמי אם הנהיג את הבהמה בקולו והלכה לפניו, מידי דהוה אקורא לה והיא באה, אלא אורחא דמילתא נקט — רא"ש. [וראה באור הגר"א קצו ט שהביא ראייה לזה].

ג. יש שדנו במי שפרש מפרש לספינה, ועל ידי המפרש הוליכה הרוח את הספינה, האם נחשב כמו בהמה שקרא לה לבא והיא באה אליו מכח קריאתו דקנאה במשיכה, כי יש לומר: שאני בעלי חיים שכח תנועתם הוא מכח עצמם, אך הרוח שמניעה את הספינה היא כח חיצוני, וראה מה שכתב ב"אילת השחר".

ד. כתב בספר "דבר אברהם" [א, י ד"ה והנה ממתניתין]: מסופקני בכל משיכה דבעלי חיים אם מהני גרירה על גבי קרקע, דשמא דרכה דוקא בהילוך, וכל ענייני משיכה תלויים בדרכן בכך, ומצאתי בשיטה מקובצת בבא מציעא [ט ב, ראה שם בשם הרשב"א] שנסתפק בזה, וכתב

ו. כתב הרא"ש: לא מצינו קנין מסירה במטלטלין אלא בספינה ובעלי חיים, משום דמסירה דידהו הוי כמו משיכה, דכשאוהז הספינה בחבל ומנעו כל דהו הולכת מכחו על פני המים, הלכך אפילו לא הלכה כלל קני לה במסירה, וכן נמי בבעלי חיים, אבל שאר מטלטלין לא מקנו במסירה. [יש לדון, לסברא זו, אם מהני "מסירה" בעגלה וכיוצא בה שעל ידי גלגליה היא הולכת על ידי נענוע כל דהו של החבל].

ובריטב"א כתב: לא נאמרה מסירה אלא לדברים שהם כבדים אפילו למשיכה, כגון ספינה או בהמה גסה, וכיוצא בהם מכלים שהם כבדים מאד, דאינהו ודאי דינם כספינה לדעת קצת רבותי, ואף בהם יש חולקים וסוברים דדוקא ספינה שאין דרך לטלטלה ליבשה, או בהמה גסה דמסרכא.

והר"ן הביא שיטה שלישית: מסירה קונה ברשות הרבים בכל דבר, והוא שלא יהיה דרכו להגביה, דכל שדרכו להגביה אינו נקנה אלא בהגבהה, אבל מכיון שאין דרכו להגביה, אף על פי שדרכו להמשך נקנה ברשות הרבים במסירה, שכיון שאין המשיכה קונה ברשות הרבים לא הטריחוהו להוציאו מרשות הרבים לסמטא. [שתי השיטות האחרונות הובאו ברמב"ן ד"ה אי, ראה שם; תוספות (ד"ה אי) סוברים שאין מסירה אלא בספינה ובעלי חיים; ברשב"ם (עו ב ד"ה ואמר לי) מבואר שמסירה קונה בנייר של שטר,

אמר, יתרץ, לך רב: **אנא**, דאמרי לענין ספינה כיון שמשך כל שהוא קנה, יכול אני לומר זאת **אפילו** לדעת רבי **אחא**.

כי, **עד כאן לא קאמר רבי אחא** שלא קנה עד שתהלך מלא קומתה, **אלא בבעלי חיים**, כיון דאף על גב דעקרה הבהמה יד ורגל, עדיין בדוכתה **קיימא** [במקומה היא עומדת].

אבל ספינה, הרי כיון דנדה בה פורתא, מיד — **נדה לה בולה** [כאשר מעט מן הספינה נע ממקומו, כל הספינה נדה ונמשכת ממקומה]. על כן, אמנם בבעלי חיים סובר רבי אחא שאיננו קונה בעקירת יד ורגל, אלא רק בעקירת שתי ידיים ושתי רגלים, (29) אבל בספינה יכול רבי אחא לסבור כדעת רב, שדי במשיכת כל שהוא בספינה.

וכן **שמואל אמר**, יתרץ לך: **אנא**, דאמרי לענין ספינה לא קנה עד שימשוך את כולה, יכול אני לומר זאת **אפילו** כדעת רב **אחא**.

כי, **עד כאן לא קאמר רב** **אחא**: כיון שעקרה יד ורגל קנאה, **אלא בבעלי חיים**,

רבי אחי חולק, ו**אמרי לה** [יש אומרים]: לא רבי אחי חולק כאן, אלא **רבי אחא** הוא שחולק ו**אומר**: לא די בעקירת יד אחת ורגל אחת כדי לקנותה, ואינו קונה **עד שתהלך מלא קומתה**, כלומר, שתעקור שתי ידיים ושתי רגלים. (28)

ועתה מבארת הגמרא, כיצד יש לתלות את מחלוקת האמוראים במחלוקת התנאים:

לימא, האם נאמר: **רב** הסובר שלענין משיכת ספינה מספיק למשוך כל שהוא, הוא **דאמר**, סובר הוא לענין משיכת בהמה, שמשפיק שתעקור יד ורגל, כדברי **תנא קמא**.

וכן נאמר: **שמואל** הסובר לענין ספינה עד שימשוך את כולה, הוא **דאמר**, סובר הוא כדעת **רבי אחא**, שלענין משיכת בהמה, לא קנאה עד שתהלך מלא קומתה.

ודחינן: אין הכרח לתלות מחלוקת האמוראים במחלוקת התנאים, אלא יש לומר שדברי חכמים מתאימים גם לדברי שמואל לענין ספינה, ודברי רבי אחא מתאימים גם לדברי רב.

ורגליה היינו מלא קומתה. ובריטב"א כתב: בבעלי חיים עקירת כל גופה חשיב כאילו תרוקן כל מקומה בספינה. ובספר "אמרי בנימין" פירש טעמו של דבר: מקומו של חפץ, היינו המקום שהוא תופס על הקרקע, ראה מה שהביא שם מדברי המאירי (קידושין כה ב) בענין ארבעה כלים תחת ארבע רגלי הבהמה ודברי מהר"י בירב (שם כו ב) בענין מרגניתא שתלויה במחט, ומה שדן שם לענין משיכת שולחן שיש לו רגלים].

29. שהיא קרויה בברייתא "מלא קומתה" כנ"ל.

דהיא איבעיא דרבי אלעזר ולא איפשיטא, אבל ברא"ש שם [סימן כד] וביותר בקיצור פסקיו [סימן כג] מבואר דמהני בגרירה.

28. רשב"ם. ואין כוונת הדברים ש"מלא קומתה" וארבע רגלים — שתי ידיים ושתי רגלים הוו היינו הך, אלא אפילו אם בעקירת ארבע רגלים אין הבהמה מתקדמת מלא קומתה, מכל מקום קנה את הבהמה, כמבואר בגמרא להלן, וכפי שפירשו התוספות והראשונים ו"מלא קומתה" לאו דוקא, או דכן הוא אורחא דמילתא. [בתוספות ישנים כתבו: שמא עקירת ידיה

לזה את חובו.

ב. אפשר למכור ולתת הן מלוה שבשטר, והן מלוה שבעל פה. כאשר אדם מוכר או נותן לחבירו שטר חוב כדי להקנות לו את השטר ואת החוב שכתוב בו, נקרא הדבר שהוא הקנה לו "אותיות".

ג. נחלקו תנאים כיצד מקנים "אותיות", ולהלן בגמרא יתבאר השיטות בזה.

רבי נתן אומר: ספינה ו"אותיות" – נקנות במשיכה ובשטר, שיכתוב לו שטר מכירה עו-א עליהם, ומפרש לה ואזיל.

ודנה הגמרא בדברי הברייתא: "אותיות" שדיבר עליהן רבי נתן, מאן דכר שמייהו? מי הזכיר אותן מתחילה?! והרי תנא קמא דיבר על ספינה בלבד, וכלל לא הזכיר את דין ה"אותיות", ואם כן, מדוע רבי נתן, שבא לחלוק על תנא קמא, הזכיר גם את דין של ה"אותיות"?!?

אלא בהכרח, חסורי מחסרא לשון הברייתא, והבי קתני:

ספינה נקנית במשיכה, ו"אותיות" (1) נקנות במסירה. (2)(3)

דבעלי חיים, כיון דמיעקרא, שנעקרו יד ורגל של הבהמה, אידך, שאר הבהמה, למיעקר קיימא, עומדת היא כולה להעקר בכך, ולכן, נחשב הדבר כאילו כבר נעקרה כל הבהמה ממקומה.

אבל ספינה, הרי כאשר הוא עוקר אותה במקצת, היא אינה עומדת מצד עצמה להעקר לגמרי ממקומה, לפיכך, **אי משיך לה,** אותה, **כולה – אי,** אכן נקנית לו הספינה. אך **אי לא** משיך לה כולה, **לא** קנאה. אבל בבעלי חיים, מיד כאשר נעקרה במקצתה, הרי היא כמי שנעקרה כולה, (30) וקנאה, אף על פי שעדיין לא עקרה אלא יד ורגל.

ודנה הגמרא: **לימא,** האם נאמר שמחלוקתם של רב ושמואל, היא במחלוקתם של **חני תנאי דלקמן:**

דתניא בברייתא: ספינה נקנית בקניין משיכה.

א. רשאי אדם למכור או לתת במתנה את חובו, שפלוני חייב לו, לאחרים, ומשעה שהקנה לו את החוב, נתחייב הלוה לפרוע

דשמואל, לכולי עלמא שיעור המשיכה הוא "מלא קומתה", אלא שתנא קמא סובר שדי במה שהיא עומדת לכך. ויש לדון לדבריו, אם גם בספינה יקנה אותה מיד על ידי דחיפת הספינה בכח, באופן שבסופו של דבר היא תגיע על ידי הדחיפה לעקירה גמורה ממקומה].

1. כתבו התוספות: "אותיות" שהוזכרו בסוגיין, היינו שק מלא שטרות שאין דרך להגביה, שאם לא כן, אין מועיל בהם לא משיכה ולא מסירה, כדאמרינן לקמן פו א: דברים שדרכן להגביה,

[אליבא דרב, סברת רבי אחא היא, שלא מספיק תנודה כל שהיא בבהמה, אלא צריך שכל גופה יתנענע ויזוז ממקומו; אם כן יתכן שאין צריך שתניח הבהמה את ידה ורגלה השניים, ודי שהיא תעקור אותם מן הקרקע, שהרי כל גופה התנענע ממקומו מכח המושך].

30. וכאשר עקרה שתי ידיים ושתי רגלים, פשיטא שנקנית לו הבהמה, והיינו "מלא קומתה" דברייתא, כנ"ל, שהרי עקירת יד ורגל, אינה אלא כאילו עקרה גם את היד והרגל השניים. [אליבא